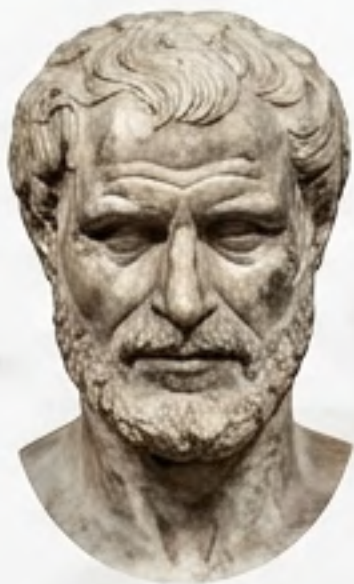

The background of the image is a detail from Raphael's fresco 'The School of Athens'. It features the philosophers Plato and Aristotle in the center. Plato, on the left, is an older man with a long white beard, wearing a red robe, pointing his right index finger towards the sky. Aristotle, on the right, is a younger man with dark hair and a beard, wearing a blue robe, gesturing with his right hand palm-down towards the earth. They are surrounded by other philosophers in a grand architectural setting with arches and columns.

ФІЛОСОФІЯ АНТИЧНОСТІ

ВІД ПЕРШИХ МУДРЕЦІВ ДО ЕЛЛІНІСТИЧНОГО СИНТЕЗУ

Архітектура античної думки: Три етапи розвитку

I. Становлення (VI–V ст. до н.е.)

- Космогонічний характер
- Мілетська школа, Геракліт, Елеати

II. Класичний / Гуманістичний (V ст. до н.е.)

- Гуманістичний фокус
- Сократ, Платон, Арістотель, Атомісти

III. Елліністичний

- Культура поза межами Греції (вплив О. Македонського)
- Епікуреїзм, Стоїцизм, Скептицизм

Головні риси світогляду:

1. Космоцентризм
(Людина як мікросвіт
у макросвіті)

2. Логоцентризм
(Культ розуму та
раціональності)

3. Теоретичне
ставлення
(Відхід від міфології)

4. Наївна
діалектика та
матеріалізм

Пошук першооснови: Мілетська школа

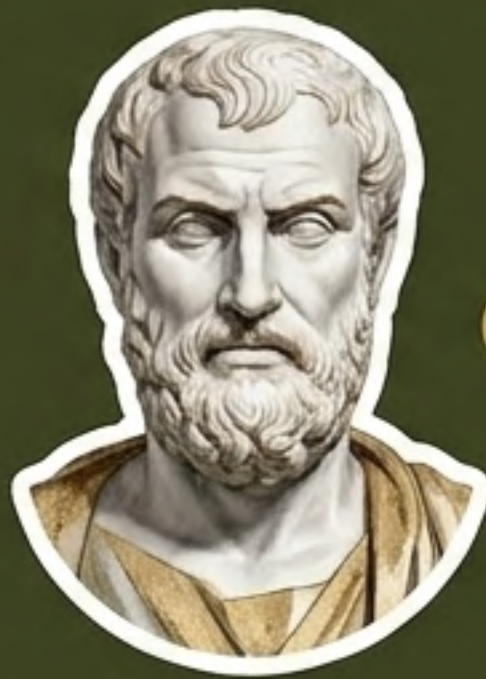
Досократична думка шукала єдину субстанцію через «фюсіс» (природу) та «логос» (закон).

Фалес Мілетський

Архе: Розумна вода

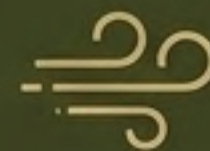
Суть: Початок та кінець усього
сущого.

Анаксимандр

Архе: Апейрон (безмежне)

Суть: Боротьба гарячого (вогонь)
та холодного (небо/земля)
породжує космос.

Анаксімен

Архе: Повітря (безкінечне, вічне,
рухоме)

Розрідження → Вогонь

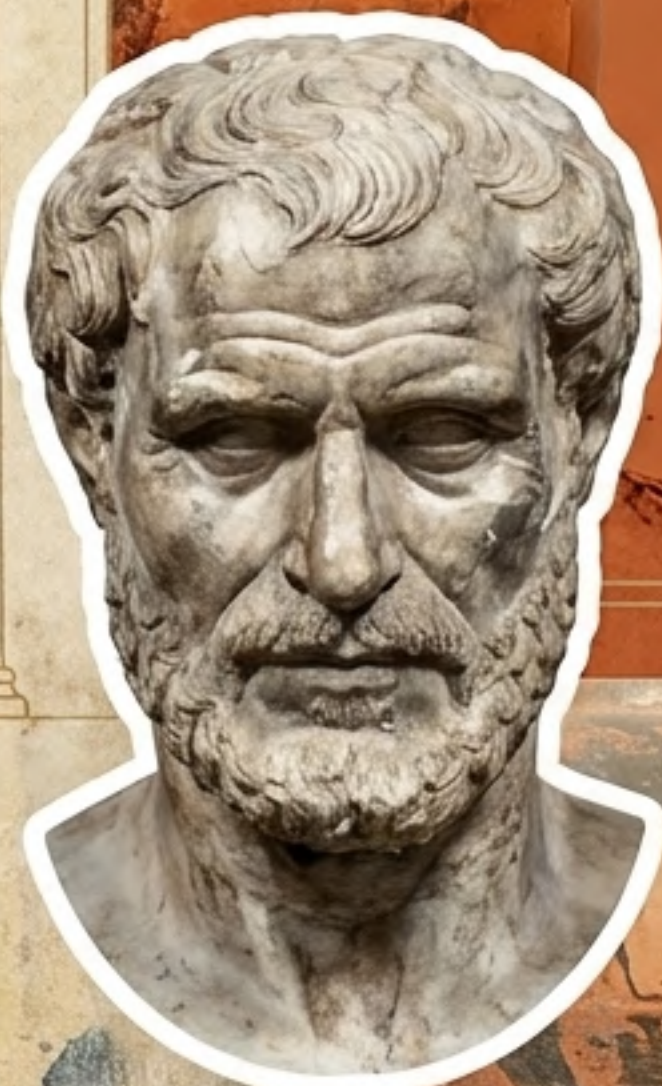
Повітря

Згущення → Хмари → Вода → Земля/Каміння

Велика дискусія: Становлення проти Буття

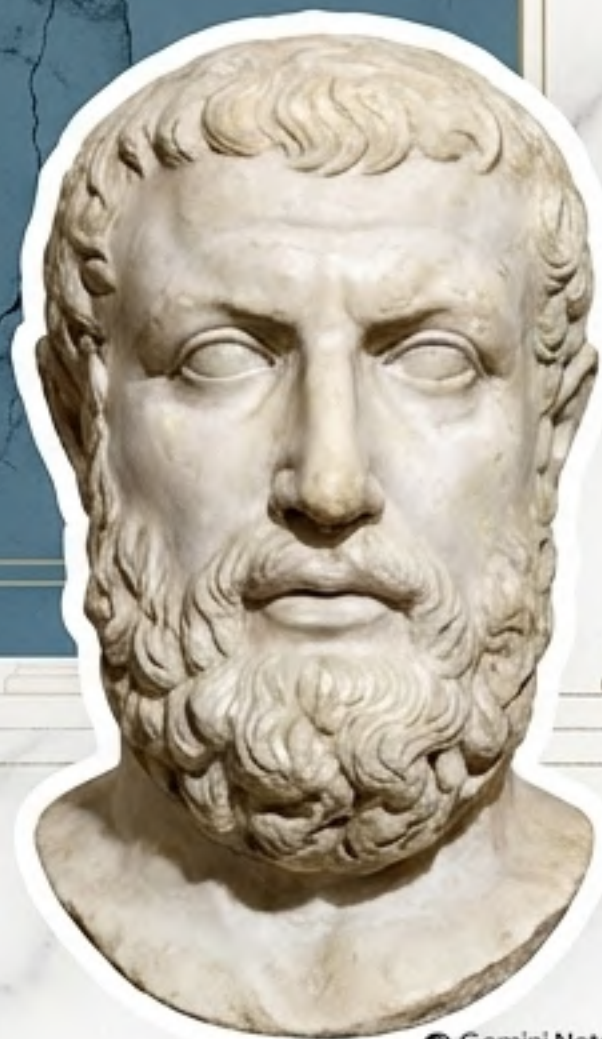
Геракліт Ефеський (Темний)

- **Першопочаток:** Вогонь
- **Ключова ідея:** Безперервний потік становлення. «Двічі в одну річку не увійдеш».
- **Механізм:** Боротьба протилежностей («війна — батько усього»). Світ твориться через Логос.

Парменід (Елейська школа)

- **Ключова ідея:** Істинне буття — незмінне. Чуттєве пізнання дає лише ілюзію; критерієм критерієм істини є розум.
- **Декларація:** Усе, що існує — існує реально. Те, чого немає — не може існувати (шлях помилки).

Парменід першим заявив, що Земля — куля в центрі Всесвіту.

Логічні парадокси елейців: Апорії Зенона

Доказ того, що рух — це логічна неможливість.

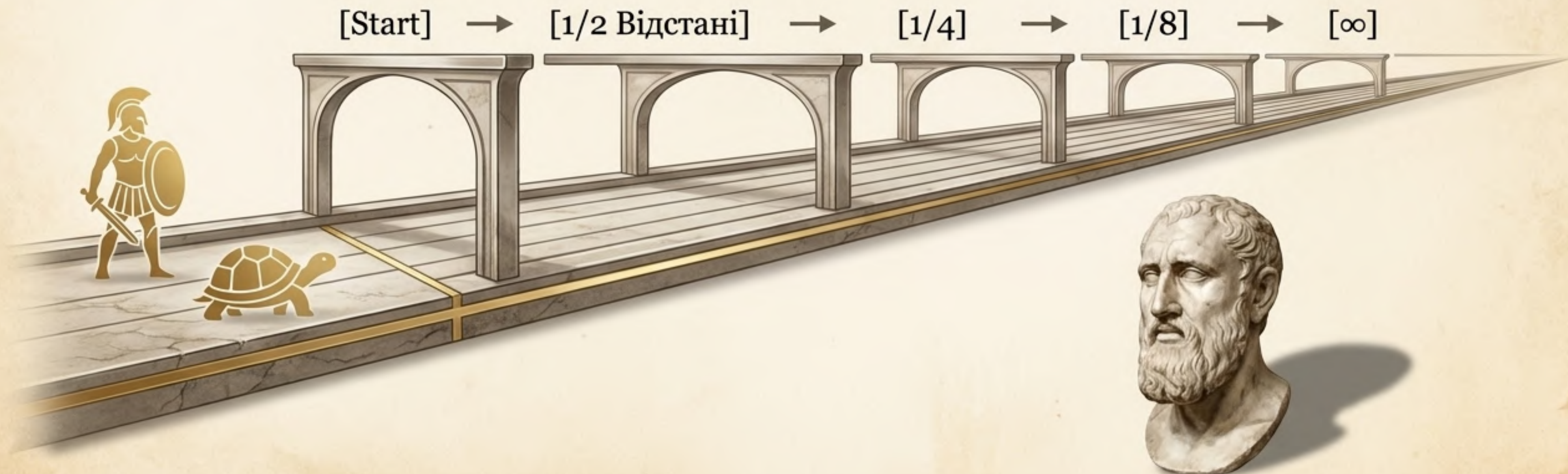
1 Дихотомія (Поділ навпіл):

Щоб дійти до мети, предмет має пройти половину шляху, потім половину залишку, і так до нескінченності.

Висновок: рух не може навіть розпочатися.

2 Ахілл і черепаха:

Ахілл ніколи не наздожене черепаху. Поки він добіжить до місця, де вона була, вона просунеться далі. Обмежений час вимагає подолання нескінченної кількості відрізків — це логічно неможливо.

Невидимий світ: Числа та Атоми

Піфагор

- **Сутність:**
Абсолютизація чисел.

- **Концепція:** Числа піднесені до рівня реальних сутностей усіх речей. Засновники теорії чисел та містики математики.

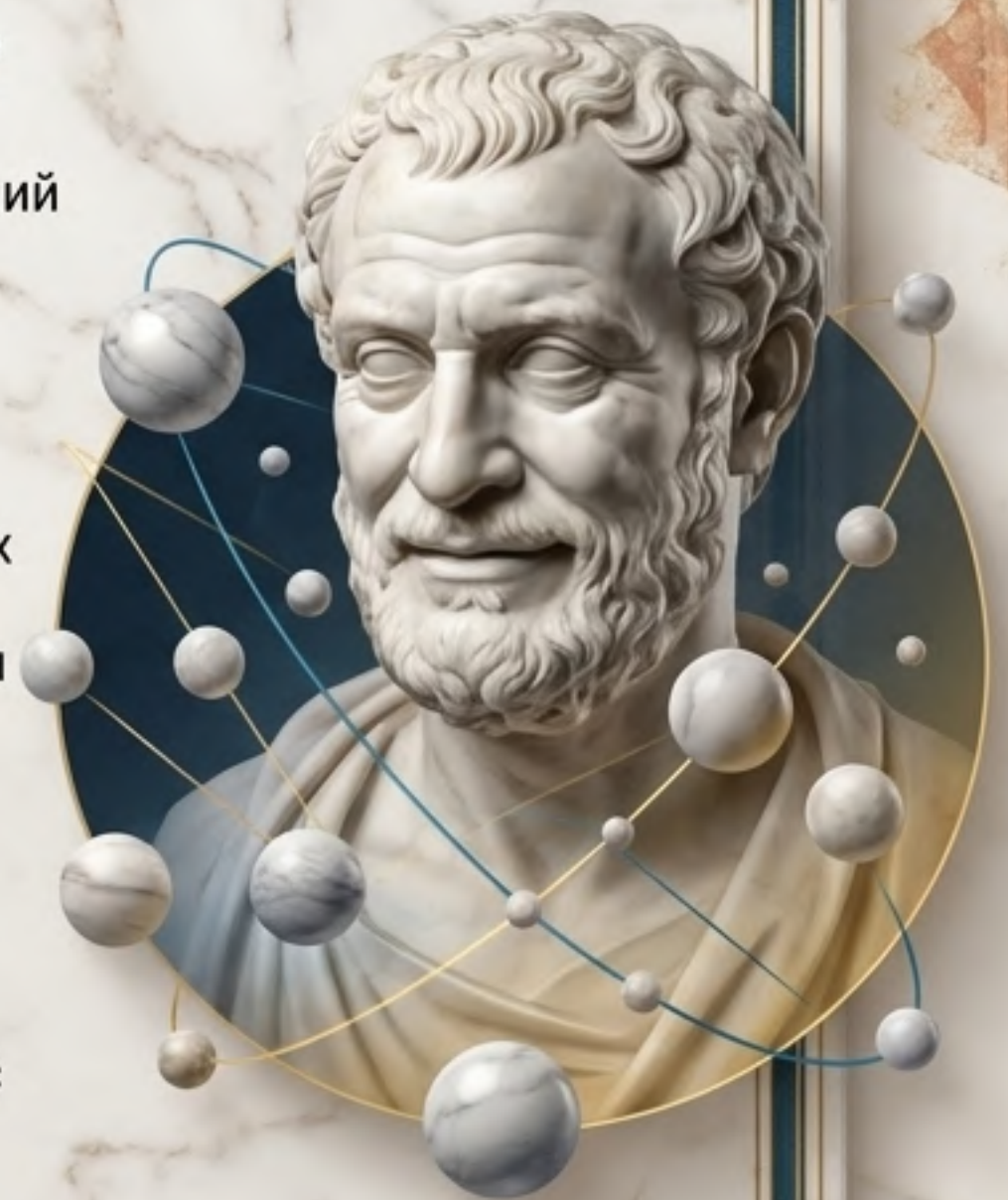

Демокріт

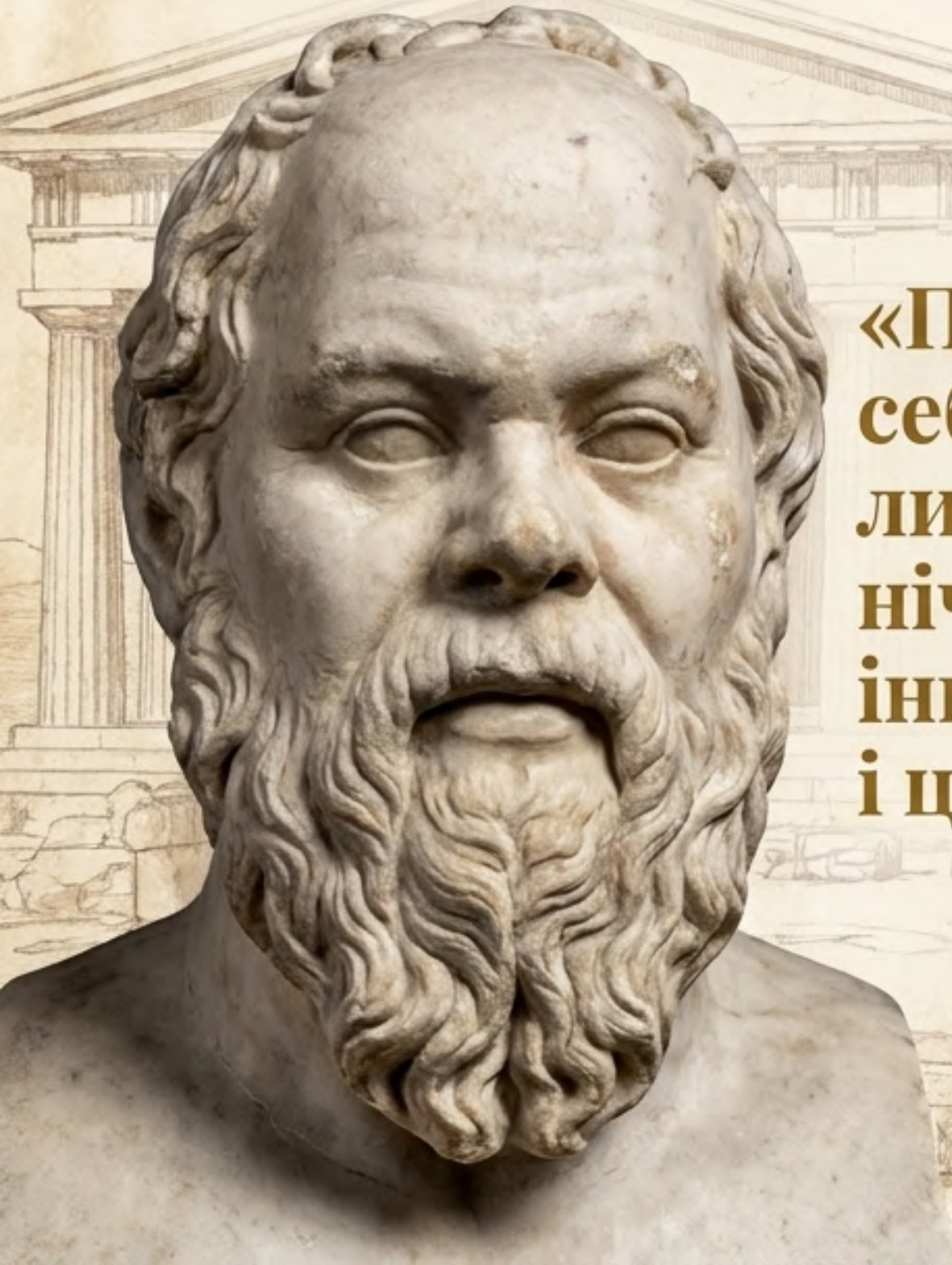
- **Сутність:** Механічний рух матерії.

- **Концепція:** Світ складається з неподільних, абсолютно щільних атомів (єдиних і незмінних, як буття елеатів).

- **Роль Порожнечі:** Без порожнечі рух неможливий. Вона є "існуючим ніщо", що дозволяє зіткнення атомів.

Сократівський переворот (Гуманістичний етап)

«Пізнай самого себе!» / «Я знаю лише те, що нічого не знаю, але інші не знають і цього».

- **Відхід від космосу:** Дослідження природи людського мислення (яке здійснюється через поняття).

- **Істина проти Софістів:** На відміну від софістів з їхніми відносними істинами, Сократ шукав **єдину об'єктивну істину** через розум (ключ до щастя). Зло коїться лише через незнання.

- **Метод Меевтики:** Мистецтво діалогу. Полідовне ставлення запитань, що крок за кроком підводить співрозмовника до народження істини (справжня діалектика).

Платон: Подвійна реальність

Світ Ідей (Ейдосів)

Вічні, незмінні, ідеальні сутності поза простором. Ідея Блага є найвищою. Це форми та стандарти.

Світова Душа (Душа Космосу):
Об'єднує світи, примушуючи
мертву матерію наслідувати ідеї.

Світ Речей (Матерія / “Хора”)

Змінний, плинний, оманливий.
Вмістилище недосконалості та зла.
Залежить від ідей і не може
існувати самотійно.

Платон: Анатомія душі та держави

Ієрархія душ створює ієрархію суспільства.

Душа суперечлива (подібна до ідей, але пов'язана з низькою матерією). Лише розум здатен спрямувати колісницю до істини.

Арістотель: Повернення ідей на землю

Арістотелева критика Платона:

1. Ейдоси існують, але це лише породження людської думки.
2. Подвоєння світу неможливо довести (людське знання — досвідне).
3. Ідеальний ейдос не може бути джерелом зміни.
4. Матеріальний світ існує без зовнішньої причини.

Нова концепція реальності:

- Два начала світу творять реальність:
- Матерія = Потенція (Пасивна можливість)
 - Форма = Акт (Активна сила)

Ентелехія — актуалізація потенції. Чиста ентелехія (чистий акт без потенційності) — це Бог, Першорушій, що притягує усе суще до досконалості.

Телеологія Арістотеля: Чотири першопричини

Будь-яке існування є доцільним (телеологія). Як пояснити виникнення речі?

1. Матеріальна причина

Питання: «З чого?»

Приклад: Мармур, з якого зроблена статуя.

2. Формальна причина

Питання: «Що це?»

Приклад: Ескіз, образ, форма Аполлона, яку надають мармуру.

3. Рухаюча причина

Питання: «Де початок руху?»

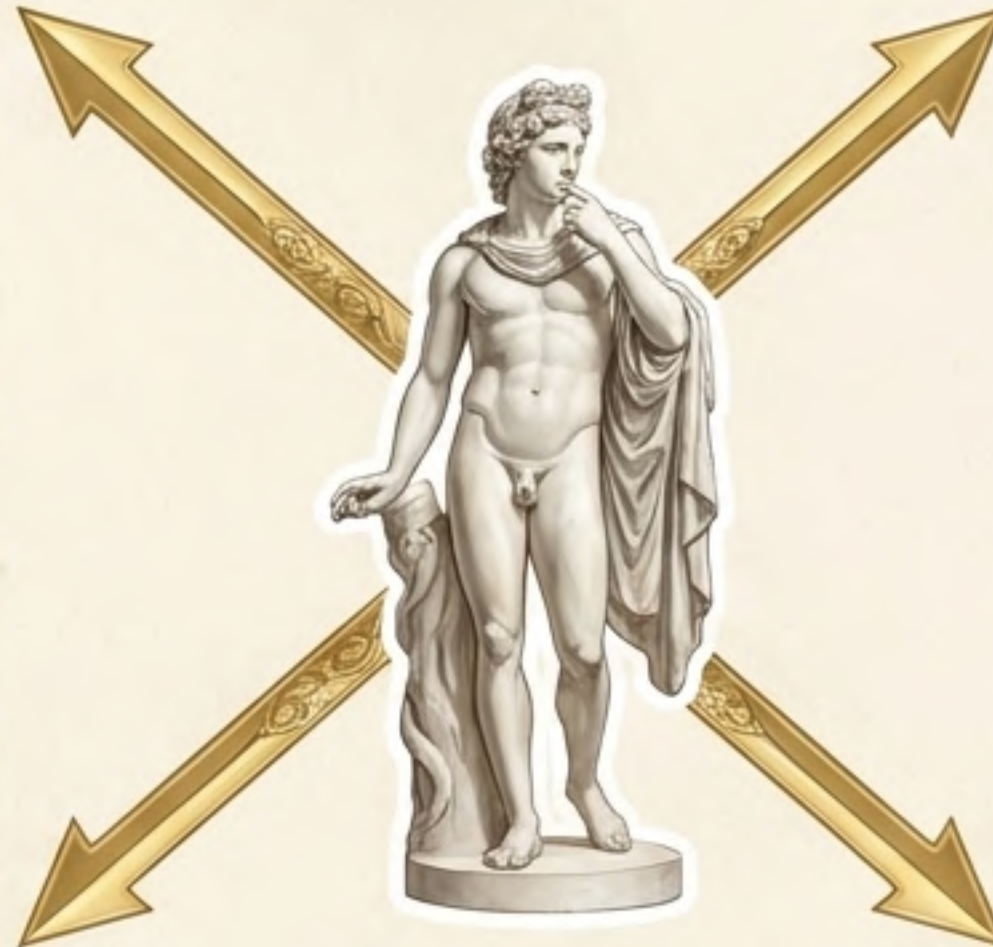
Приклад: Скульптор, який обтісує камінь.

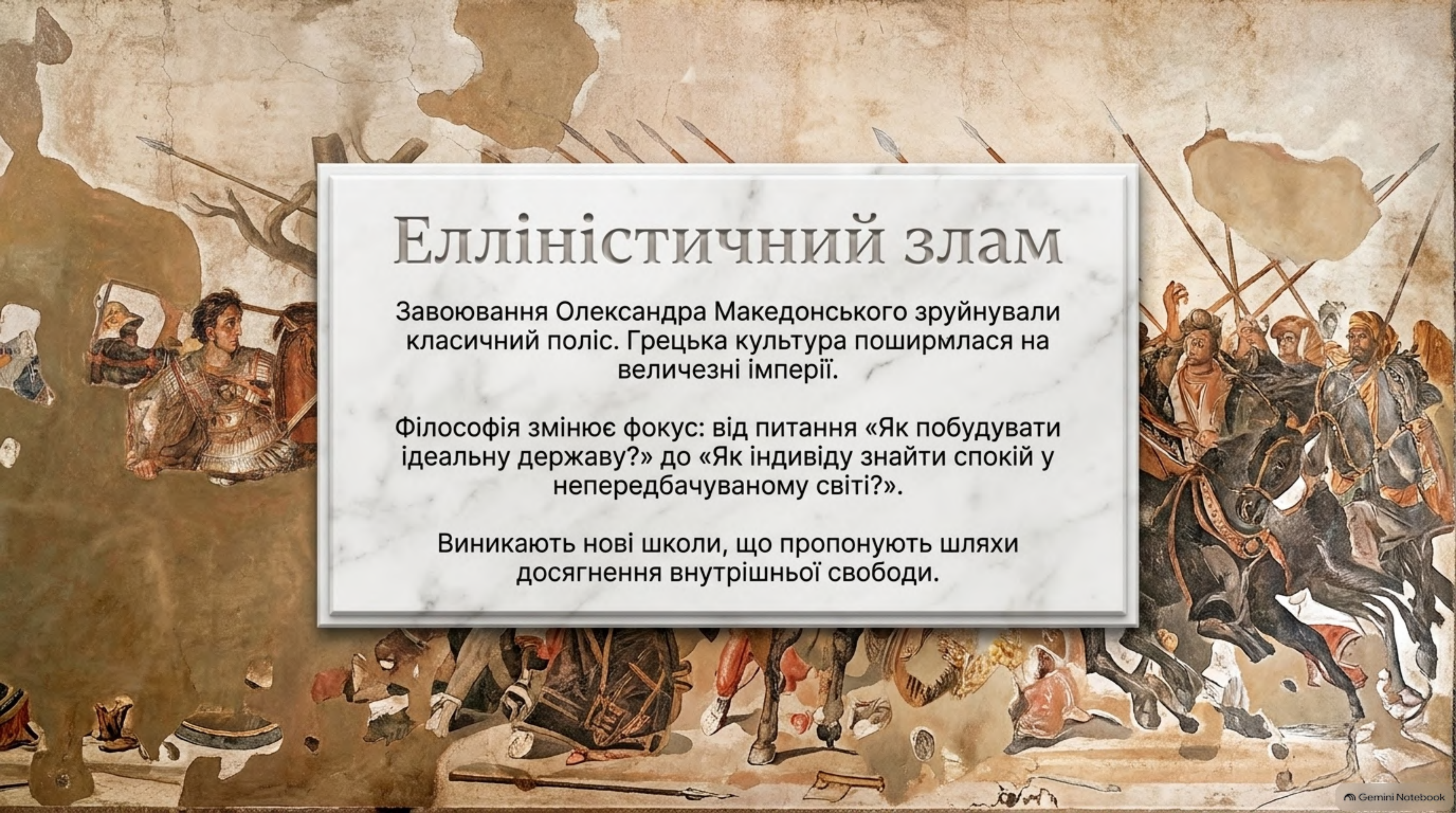

4. Цільова причина

Питання: «Задля чого?»

Приклад: Для вшанування бога (кінцева мета існування об'єкта).

The background of the slide features two fragments of ancient Greek battle murals. On the left, a fragment shows a warrior in a detailed bronze helmet and cuirass, holding a spear. On the right, a larger fragment depicts a group of soldiers on horseback in the midst of battle, with spears raised and a large, light-colored shield visible. The overall style is classical, with visible cracks and missing sections of the original plaster.

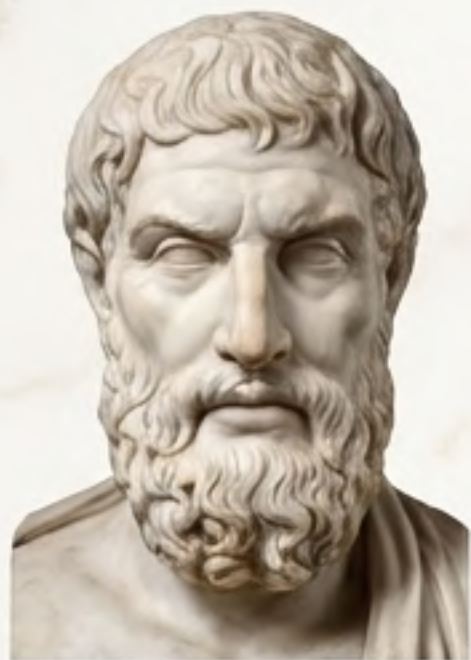
Елліністичний злам

Завоювання Олександра Македонського зруйнували класичний поліс. Грецька культура поширилася на величезні імперії.

Філософія змінює фокус: від питання «Як побудувати ідеальну державу?» до «Як індивіду знайти спокій у непередбачуваному світі?».

Виникають нові школи, що пропонують шляхи досягнення внутрішньої свободи.

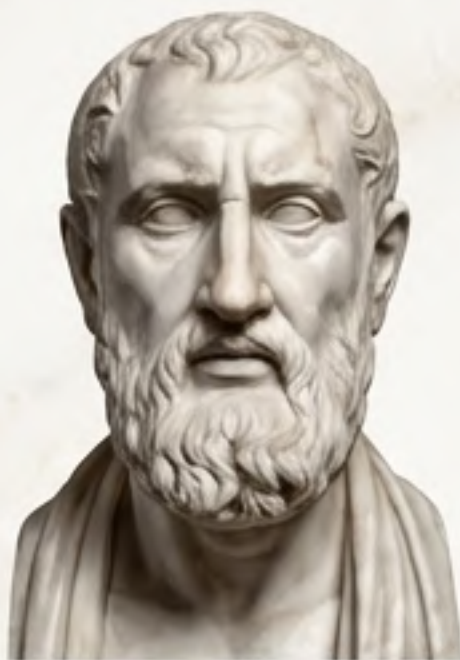
Елліністичний синтез: Три відповіді хаосу

Епікуреїзм

**«Знаю, а тому
ухиляюсь»**

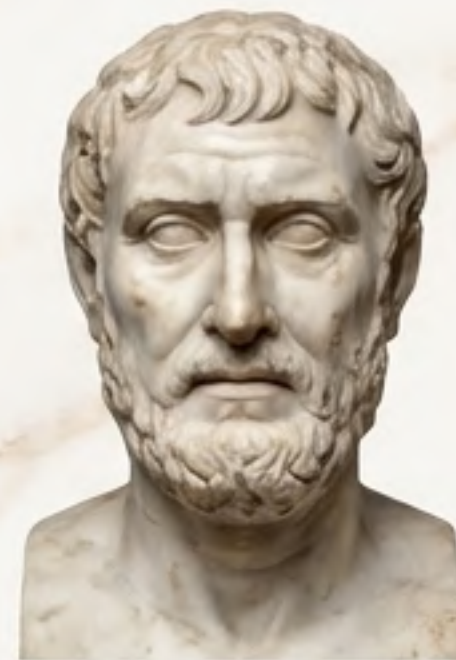
- **Мета:** Щасливе життя, розумність, стримування плотських пристрастей.
- **Ідеал:** Атараксія (спокій духу, свобода від тілесних страждань). Філософія лікує страх перед майбутнім.

Стоїцизм

**«Знаю, а тому
підкоряюсь»**

- **Мета:** Мужнє підкорення долі (супротив марний).
- **Ідеал:** Внутрішня свобода через апатію (байдужість), автаркію (автономію) та аскезу. Торжество над обставинами.

Скептицизм

**«Не знаю, а тому
живу, як живеться»**

- **Мета:** Утримання від суджень, бо все існує і не існує однаковою мірою (Піррон).
- **Ідеал:** Афазія (мовчання), дотримання здорового глузду та звичаїв, форма агностицизму.

Неоплатонізм: Ієрархія буття

Плотін поєднує абсолют
Арістотеля з ідеями Платона
через **Еманацію** (витікання).

Єдине (Благо): Неподільне,
абсолютна повнота буття.

Розум: Світ ідей Платона, створений еманацією з Єдиного.

Душа: Впорядковує плинний світ. Спускається в тіло людини
(що є злом для душі). Дає життя мертвому світу.

Матерія: Небуття, зло, обділене Благом. Лише оформлюється ідеями.

Спадщина Античності

Від стихій природи до глибин людської душі, античні філософи створили концептуальний фундамент, на якому стоїть сучасне мислення.

- - Космос і Логос
(Раціональний Всесвіт)

- - Атом і Порожнеча
(Фундамент науки)

- - Ейдос і Матерія
(Природа реальності)

- - Етика і Держава (Сенс життя та суспільства)

Античність не просто залишилася в історії — вона сформувала мову, якою людство продовжує пізнавати світ сьогодні.